

Надольська Ю.А.

(Мелітополь, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ У ВНЗ

У статті розглядаються форми і методи навчання писемного мовлення у процесі вивчення німецької мови як другої іноземної у ВНЗ. Простежуються основні методичні моменти планування та організація процесу написання твору та типологія підготовчих вправ.

Ключові слова: *німецька мова, практичне заняття, писемне мовлення, система вправ, твір.*

В статье рассмотрены формы и методы обучения письменной речи в процессе изучения немецкого языка как второго иностранного в ВУЗе. Просматриваются основные моменты планирования и организация процессу написания сочинения та типология подготовительных упражнений.

Ключевые слова: *немецкий язык, практическое занятие, письменная речь, система упражнений, сочинение.*

The article considers the forms and methods of teaching of written language in the process of studying the German language as the second foreign in the higher educational establishments. The article focuses on the basic methodological moments of planning and organization of the process of writing works and the typology of preparatory exercises.

Key words: *German language, practical course, written language, system of exercises, essay.*

Поглиблення міжнародних зв'язків України, інтеграція країни до загальноєвропейських структур, перехід до високотехнологічного інформаційного суспільства підвищують роль іноземних мов як важливого засобу міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим посилюється увага до

вивчення другої іноземної мови у ВНЗ, а саме німецької, підвищуються вимоги до її викладання, рівня практичного оволодіння студентами уміннями спілкування як усної, так писемної формами відповідно до мотивів, цілей мовленнєвої поведінки у типових сферах та ситуаціях.

У методичній науці вже склалася певна система проблем у дослідженні письма та розвитку писемного мовлення стосовно іноземної мови. Однак, незважаючи на це, аспекти останнього висвітленні недостатньо, і саме в плані вивчення іноземної мови (у нашому випадку німецької).

Метою нашої статті є висвітлення тих особливих механізмів техніки навчання писемному мовленню, форм і методів які сприяють розвитку писемних умінь і навичок.

Під писемним мовленням розуміють творче комунікативне вміння, що дозволяє викласти в писемній формі свої думки. Для цього треба володіти орфографічними й каліграфічними навичками, умінням структурно-композиційного оформлення і логічно-послідовного викладу думок, умінням аргументувати, аналізувати, узагальнювати інформацію а також умінням обрати адекватні лексичні й граматичні одиниці.

Процес писемного мовлення, як відомо, починається з мовлення внутрішнього. За кількістю операцій писемне повідомлення є складнішим від усного. Однак в усному спонтанному висловлюванні породження мовлення і його звукового оформлення є синхронним і тому вимагає повного автоматизму в оперуванні лексичними і граматичними матеріалом. Навчання письма полегшується тим, що той, хто пише, не відчуває браку часу, а це дозволяє ґрунтовніше продумувати зміст і форму майбутнього висловлювання, чіткіше здійснювати як попередній синтез, так і ретроспективний аналіз написаного. Можливість відшукати в пам'яті необхідні мовні засоби для точного і яснішого вираження думки, можливість використати словник та інші довідники, дають студентові більшої впевненості [4:10].

Методисти-практики, а саме: Г.В.Рогова, Ф.М.Рабинович підкреслюють, що як і усне, писемне мовлення відноситься до репродуктивної діяльності. Таким чином, у навчанні лексики, граматики письмова фіксація матеріалу дає змогу:

- створити додаткові асоціації, які допомагають запам'ятовувати лексичні одиниці, речення, структурні зразки;
- організовувати письмові вправи, які сприяють розвиткові навичок користування лексичними та граматичними явищами;
- повторювати матеріал;
- організовувати усні вправи, опираючись на зафіксовані структурні зразки, лексичні елементи [3: 115].

До навчання писемного мовлення доцільно застосовувати таку систему вправ, яка буде спрямована на поетапне навчання писемного мовлення, заслуговують на увагу підготовчі (мовні й умовно-комунікативні вправи) та комунікативні (мовленнєві).

Будь-яка типологія вправ пов'язується зі стадіями формування знань, умінь і навичок, тому типи вправ, перш за все, відрізняються за своєю метою. Одні вправи мають на меті познайомити студентів з новим граматичним явищем і виробити первинні уміння і навички вживати конкретний лексичний матеріал у нетворчій мові, коли створюються такі умови, в яких студент концентрує свою увагу даному мовному явищі і змушений вживати саме цей мовний матеріал (мовні вправи) [5:139 –144].В умовно-комунікативних вправах студенти застосовують мовний матеріал на рівні надфразової єдності (висловлювання) з опорою на штучно створені потенційні ситуації мовного спілкування, текст для читання, малюнки. Мовленнєві дії студентів у цьому випадку ґрунтуються на навичках, що мають різну ступінь автоматизму.

Комунікативні (мовленнєві) вправи спрямовані на створення студентами власних творів на рівні тексту без використання опори, на постійне залучення до процесу спілкування, тобто до процесу практичного

користування мовою в різних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письма.

До підготовчих вправ, що використовуються на початковому етапі, належать усі види мовних та умовно-комунікативних вправ, які виконуються студентами письмовій формі а саме: на підстановку, на зміну граматичної структури, добір лексичних одиниць, складання речень, об'єднання простих речень у складні, трансформацію, розширення і завершення мовленнєвих зразків, відповіді на запитання різних типів

Так, на практичному занятті з німецької мови (другої іноземної) з теми «Die Wohnung. Präpositionen mit dem Dativ und Akkusativ» студентам II курсу запропоновано виконати низку підготовчих лексико-граматичних вправ, наприклад [6:162 – 166]:

• **Dativ oder Akkusativ. Bilden Sie Sätze und ergänzen Sie dabei die Artikel.**

1. tragen– bitte – der Keller– in – das Bier – Sie
2. der Mantel – die Garderobe – hängen – an – er
3. der Schrank – stehen – in – die Weingläser
4. auf – der Atlas – die Kommode – liegen
5. hängen – über – du – warum – die Lampe – der Fernsehsehe?
6. die Zeitung – er – unter – legen – das Sofa – immer
7. dein Fahrrad – vor – stehen – die Haustür
8. räumen – die Spülmaschine – das Geschirr – er – nie – in

• **Ergänzen Sie Präpositionen und Artikel und Zeichnen Sie das Bild.**

... dies ... Bild sieht man im Vordergrund einen See. ... See ist ein kleines Boot. ... Boot sitzen ein Mann und ein Kind. ... See herum geht eine Familie mit einem Hund spazieren. ... See liegt ein Dorf. ... Mitte des Dorfes gibt es eine Kirche. Links ... Kirche steht das Rathaus. ... Rathaus ist ein Restaurant. ... des Dorfes gibt es einen Fußballplatz. ... See ... gibt es eine kleine Straße. ... dies ... Straße gibt es einen Unfall: ein Fahrradfahrer ist ... einen Baum gefahren. Rechts ... Dorf ist ein kleiner Berg. ... Berg steht eine alte Burg.

• **Ergänzen Sie die angegebenen Präpositionen und Artikel.**

in (8x), aus, zwischen, nach(3x), zu, an (3x), um, neben, entlang, gegenüber, hinter, über

Liebe Großeltern,

wie geht's euch? Seid ihr gesund? Wann kommt ihr mich endlich mal besuchen? Seit einer Woche bin ich nun ... wunderschönen Stadt Freiburg ... Breisgau. ... meinem Studentenheim habe ich schon ein paar nette Leute kennengelernt. ... Zimmer ... mir wohnt zum Beispiel eine Studentin ... Schweden, mit der ich viel Zeit verbringe, und ... Zimmer ... wohnt eine deutsche Studentin, die mich schon einmal ... ihren Eltern einladen. Hier ... Freiburg gibt es auch viele gemütliche Kneipen und kleine Bistros, Kinos, Theater etc. Es wird mir nie langweilig.

Aber auch die Gegend ... Stadt herum ist sehr, sehr schön. Freiburg liegt ... westlichen Rand des Schwarzwaldes ... Südwesten von Deutschland. Wenn man den Rhein Süden fährt, kommt man nach ca. 80 km ... Schweizer Grenze. Gleich ... der Grenze liegt die Stadt Basel. Das ist eine sehr interessante Stadt.

Wenn man von Freiburg aus ... Westen ... Rhein fährt (der Rhein ist die Grenze ... Deutschland und Frankreich), kommt man ... Colmar.

Nächste Woche habe ich meine Sprachprüfung ... Universität. Deshalb muss ich jetzt viel lernen und jeden Tag ... Mediothek gehen, um noch mehr zu üben.

Ich schreibe euch bald wieder und grüße euch ganz herzlich

Elke

Підготовчі вправи виступають важливою сходинкою на початковому етапі навчання писемного мовлення, тому що саме вони допомагають перейти до комунікативних вправ, а саме виробити стратегію написання тесту, його лексико-граматичну та тематичну основу. На думку І.Р.Гальперіна текст це продукт мовленнєвого творчого процесу, який характеризується завершеністю і є об'єктивним у вигляді письмового документа, що складається з назви (заголовка) і ряду особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного,

граматичного, логічного, стилістичного зв'язку і має визначену цілеспрямованість і прагматичну спрямованість [1:18] Отже, найбільш розповсюдженою формою на завершальному етапі у роботі над писемним мовленням, на нашу думку, є написання твору, який може бути у вигляді опису, розповіді, пояснення, листа, міркування тощо. Але, незалежно від того, який твір пишуть студенти, процес писемного мовлення має три етапи: підготовчий, мовленнєвий і контрольний. Названі етапи ми використовували на зазначеному практичному занятті.

Отже, спочатку ми проробили підготовчі вправи з лексико-граматичної теми; звернули увагу на ідіоматичні вирази та граматичні та стилістичні структури; прочитали низку текстів з теми заняття („Wir suchen eine Wohnung“, „Mein Zimmer“, „Student mietet Zimmer“); виконали завдання „Wie heißt das deutsch?“, „Möblieren Sie Ihre neue Wohnung. Zeichnen Sie die Gegenstände“; прослухали міні-діалоги, відтворивши їх зміст шляхом запитань та відповідей; працювали над прикладами-ілюстраціями, коли кожний студент отримав особисту картку з малюнком різних кімнат квартири або будинку, потім по черзі за допомогою вже вивчених граматичних правил та дібраної до теми лексики, студенти описували малюнки, виправляючи при цьому мовні та стилістичні помилки. Після цього, студенти отримують завдання написати твір про свою квартиру або кімнату із застосуванням певного матеріалу та набутих навичок. Виконання цього завдання перевіряється на наступному занятті, яке при необхідності доповнюється вчителем та коректується.

Таким чином, лише за умови наполегливої підготовчої роботи перед написанням твору, відпрацюванням всіх стадій писемного процесу разом зі студентами викладач формує основні вміння писемного мовлення: об'єктивація, упередження та критика тексту. Як зазначають методисти О.Б.Бігич, С.В.Гапонова, Г.А.Грінок, С.Ю.Ніколаєва доцільно писати колективні твори на занятті, особливо це стосується студентів, які вивчають німецьку мову як другу іноземну на початковому етапі, бо під керівництвом

викладача вчаться аналізувати, порівнювати, синтезувати, розрізняти мовні й мовленнєві явища, а також читати свій твір очима читача. Колективне читання та обговорення на занятті написаних робіт і типових помилок є важливими прийомами роботи у процесі навчання писемного мовлення [2].

Таким чином, успішне формування писемних мовленнєвих умінь і навичок можливе лише за умови систематичної та цілеспрямованої роботи, постійної уваги до всіх аспектів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 138с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студентів вищих навч. закл./[О.Б.Бігич, С.В.Гапонова, Г.А.Грінок та ін.]; автор.кол. С.Ю.Ніколаєва. – [2-е вид.] – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения языка в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
4. Тарнопольський О.Б. Навчання письма іноземною мовою у ВНЗО /О.Б.Тарнопольський // Іноземні мови. – 2004. – № 4. – С.9-12.
5. Чужик А.С. Комплекс вправ для навчання письмового мовлення в курсі «Іноземна мова для професійного спілкування»/ А.С.Чужик // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – 18(205) – С. 139-144.
6. Monika Reimann. Grundstufen-Grammatik für Deutsch als Fremdsprache. Erklärung und Übungen. Max Hueber Verlag. – 2004 – S. 162-166.